

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשב"ק פרשת בהר תשפ"ד לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ת"מ

דרשת פרקי אבות

יש מאורעות וסיבות שונות שם. שנה אחת נמנעו מלבוא למירון, בשביל המגפה של קאוויד ששררה אז. ובשנה אחת נהרגו יותר מארבעים נפשות יקרות בהמעמד היותר מקודש שם של אלפי ישראל. ושוב בשנה זו גדר דרכי בגזית, שאין יכולים לעלות. אשר זהו סימן מן השמים שמתבקש שם תיקונים וגדרים וסייגים.

*

בגמרא (שבת לג:) סיפרו, שהמלכות גזרה על רבי שמעון שיהרג, והלך עם בנו רבי אלעזר להתחבא במערה, אתרחיש ניסא איברי להו חרובא [לאכול פירותיו] ועינא דמיא [לשתות], והווי משלחי מנייהו והווי יתבי עד צוארייהו בחלא. כולי יומא גרסי, בעידן צלויי לבשו מיכסו ומצלו, והדר משלחי מנייהו כי היכי דלא ליבלו. איתיבו תריסר שני במערתא, אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר, מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה, נפקו. חזו אינשי דקא כרבי [חורשים] זורעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה [דאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונן], כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם, להחריב עולמי יצאתם, חזרו למערתכם. הדור אוול, איתיבו תריסר ירחי שתא, אמרי משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חודש. יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם. נפקו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון. אמר לו, בני, די לעולם [בעוסקי תורה] אני ואתה וכו' ע"כ. ויש בעובדא זו הרבה דקדוקים, ונבאר אותם על הסדר.

במשנה (אבות ד-יג) רבי שמעון אומר שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן ע"כ. הנה אנו עומדים סמוכים ונראים ליומא דהילולא של רבי שמעון, וכמה מתאים מימרא זו על בעל המאמר, שזכה לכתר תורה יתר על כל חבריו, שנגלה על ידו תורת הנסתר. והוא נערץ ונקדש מיום הסתלקותו עד עתה אצל כל ישראל, אפילו לפחותים, וכתר שם טוב עולה על גביהם. ויש בזה רמוז, דמבואר בבני יששכר (אייר ג-א) דימי הספירה הם מ"ט ימים, מנין ל"ב טו"ב, וביום ל"ג בעומר מתחלת מספר טו"ב, רומז על האור של תורה שנתגלה על ידי רבי שמעון ע"ש. וזכה רבי שמעון ל"שם טוב", שהיומא הילולא של רבי שמעון היא בהתחלת הטו"ב, אין טוב אלא תורה (אבות ו-ג), וכתר 'שם טוב' עולה על הכתר תורה שיש על רבי שמעון.

והנה רבבות ישראל נוהים להשתטח על קברו מדי שנה בשנה, ובעוה"ר בשנה זו נמנע מחמת האויב המציק. אמנם כבר אמרו חז"ל (פסחים נא:) כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בפניו ושלא בפניו, ויכולין אנו לסמוך את תפלותינו על זכותו גם שלא בפניו. ומה גם דמבואר במאור עינים (ליקוטים ריש מסכת שבת) דבקבר נטמן גופו של הצדיק, ובתורתו קבור וטמון חיות תורתו ונשמתו, וכאשר לומד ומדבר בתורתו, זהו בחינת השתטחות על קברי צדיקים ע"ש. וכאשר נעסוק בדברי תורתו, הרי זה כסומכין על רבי שמעון בפניו על קברו, אתדבקות רוחא ברוחא.

ובהיות שהכל מושגח מן השמים, צריכין להתבונן וליתן לב על מה עשה ה' ככה, אשר זה שלש פעמים

והנחת רוח למעלה שהיה מתורתם אין להעריך, איך היו לומדים תורה מתוך הדחק. וכאשר יצאו מהמערה יופסק למעלה התענוג המופלא ממעשיהם, על כן לא רצה אליהו לבשר בשורה זו, שיש בתוכה רעה כלפי מעלה, ואמר מאן לודעיה לרבי שמעון.

*

והנה אמרו, שכאשר יצאו, כל היכא דהוה מחי רבי אלעזר, הוה מסי רבי שמעון, אמר לו, בני די לעולם אני ואתה. ומשמע לכאורה דמדריגתו של רבי אלעזר היתה גדולה יותר מרבי שמעון, שרבי אלעזר גם אחר שהוצרך לחזור להמערה על שנה אחת בשביל שיצא להחריב העולם, עם כל זה לא היה יכול להשלים בדעתו מציאות כזה שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, וכל היכא שנתן עיניו הוי מחי, ואביו רבי שמעון הוצרך להרגיעו שלא יתרעם כל כך, ולא נורא כל כך מה שמניחין חיי עולם, ודי לעולם אני ואתה.

ובפשוטו יש בזה מוסר השכל, כי אברכים בימי הנעורים חושבים תמיד שהם חכמים יותר מכל העולם, ומה שהוא מחליט בדעתו שהוא דבר טוב, לא ישמע לדברי אחרים, כי אין מי שמבין דבר לאישורו כל כך כמותו. ומה גם כאשר יהיו הדברים נוגעים לשם שמים, אז הוא מוכן להחריב ולהרוס ולבזות כל מי שעומד כנגדו. אמנם ברבות הימים כאשר באים לימי זקנה, מתחילין להשכיל שיתכן גם דעת אחרת מדעתו, ולא תמיד מה שהוא מחליט זהו האמת. וכשם שאין פרצופיהם שוות כך אין דיעותיהן שוות. ואמרו חז"ל (מגילה לא): אם יאמרו לך זקנים סתור וילדים בנה, סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים בנין, ובנין נערים סתירה, וסימן לדבר רחבעם בן שלמה ע"כ.

ובגמרא (ברכות לט.) סיפרו חז"ל, הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא, הביאו לפניו כרוב ודורמסקין [שלקות] ופרגיות [בשר עוף]. נתן בר קפרא רשות לאחד מהם לברך, קפץ וברך על הפרגיות, לגלג עליו חבירו. כעס בר קפרא, אמר, לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כועס, אם חברך דומה כמי שלא טעם טעם בשר מעולם [ונעשה הבשר חביב עליו], אתה על מה לגלגת עליו. חזר ואמר, לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס, ואמר, אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן [הלא זקן אני, והיה לו לשאלני על איזה מהן יברך לפטור את שאר המינין]. תנא ושניהם לא הוציאו שנתם ע"כ.

אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא אמר מאן לודעיה לבר יוחי דמית קיסר ובטיל גזרתיה. ולכאורה תקשה, הלא עמד אליהו על פתח המערה, ולמה לא נכנס הוא עצמו להודיע שנתבטל הגזירה, ולהחיות נפשות הצדיקים ששרויים בצער ובדוחק זה שנים רבות. ומה גם שאליהו תעודתו לבשר בשורות טובות ישועות ונחמות, ולמה לא הודיע להם בעצמו. ועוד הלא בפעם השנית יצתה בת קול ואמרה צאו ממערתכם, ואם כן למה בתחלה לא באה הבת קול להודיעם.

ונראה דמצינו במשה רבינו כשנתגלה אליו ה' בסנה שילך לגאול את ישראל ממצרים, אמר לו ה', ועתה 'לכה ואשלחך' אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים (שמות ג-ג). ולכאורה שני הלשונות הללו סותרות זו את זו, כי 'לכה' משמע שילך מעצמו, 'ואשלחך' פירושו שההליכה היא בשליחותו של מקום. וביאר האר"י ז"ל, כי בשליחות זו היתה טובתן של ישראל שהולך לגאלם, אמנם היה מעורב בזה גם רעה, שעל ידי זה נעשה קישוי השיעבוד, תכבד העבודה על האנשים (ה-ט), ואין הקב"ה מייחד שמו על הרעה, וכדאיתא במדרש (ב"ר ג-ג) ויקרא אלקים לאור יום (א-ה), ולחושך קרא אלקים לילה אין כתיב כאן, אלא ולחושך קרא לילה, כי לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה ע"ש. ועל כן נגד הרעה שנתהוה מהליכתו של משה, אמר לו ה' 'לכה' מעצמך, ונגד הטובה אמר ואשלחך ע"כ. (הובא בילקוט ראובני שם).

וכמו כן אליהו הנביא, איש פקיד על בשורות טובות לבד, הוא לא מביא בשורה שיש בתוכה גם רעה, רק בשורה שהוא כולו טוב. ואליהו השיג שכאשר יצאו ויראו איך עוסקין בחיי שעה, כל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף, ולהחריב עולמו של הקב"ה יצאו, וביציאתם הוה גם חב לאחריני, על כן לא רצה לבשר הבשורה מעצמו, אלא קרא מאן לודעיה לבר יוחאי דבטיל גזירתיה, ויצאו מעצמם שלא על פי דיבורו, וכדרך שאמר ה' למשה 'לכה', כיון שיש בתוכה גם רעה. וכמו כן גם הבת קול מן השמים לא רצה להודיע לרבי שמעון בשורה שמעורב בזה גם רעה, ורק בפעם השנית כאשר יצא לחלוטין, באה הבת קול לבשר הבשורה.

ויש לומר עוד בטעם שלא רצה אליהו בעצמו לבשר בשורה זו, כי הנה חשיבות התורה של רבי שמעון ובנו בהמערה אין לשער, לישוב בחול כולי יומא ולהגות בתורה, עד שהיה להם בקעים וסדקים בגופם מחמת החול.

והנה רבי שמעון אביו, הרי היה זקן יותר מבנו רבי שמעון בהרבה שנים, ולימד את בנו רבי אלעזר, שגם אם הוא החליט שלא עושין כראוי במה שעוסקין בחיי שעה, עדיין אין שורפין שדות אחרים, וכל היכי דמחי רבי אלעזר הוה מסי רבי שמעון, ולהורות לו שברבות הימים ישיג זאת, ותלמידי חכמים כל מה שמזקינים דעתן ניתוספת עליהן (קנים ג-ו), ואיזהו חכם הלומד מכל אדם.

*

אך באמת מדריגתו של רבי שמעון היתה בענין זה גדולה יותר מבנו רבי אלעזר, דאיתא בגמרא (סוכה כח.) שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהם ראויין שתשרה שכינה עליהם כמשה רבינו, ושלשים מהם ראויין שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון, ועשרים מהם בינונים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל, וקטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי, שלא הניח מקרא משנה תלמוד הלכות ואגדות, דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחמורים וגזירות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות כובסין משלות שועלים, דבר קטן ודבר גדול. דבר גדול מעשה מרכבה, ודבר קטן היות דאביי ורבא, לקיים מה שנאמר (משלי ח-כא) להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. וכי מאחר שקטן שבכולם כך, גדול שבכולם על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל שבשעה שהיה יושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו באויר מיד נשרף ע"כ.

ובריטבי"א (שם) הביא, ושאלו בירושלמי (לפנינו לא נמצא) התלמיד כך, הרב מהו. והשיבו שבתלמיד תוך ד' אמות, ברם הרב אפילו חוץ לד' אמות ע"כ. אמנם בליקוטי יהודה (פ' תשא) כתב בשם הרה"ק השפת אמת זצ"ל, כי מדריגתו של הלל היתה יותר גדולה, שהעוף הפורח לא היה נשרף כלל, שכן האש היתה יוקדת בקרבו פנימה, ומבחוץ לא היה ניכר דבר, שהחזיק מדריגתו בפנימיותו. והוסיף על זה הרה"ק בעל אמרי אמת זצ"ל, שזהו מה שנאמר במשה, ויתן על פניו מסוה (שמות לד-לג), שמשה הסתיר את קרני האורה של פניו בלבו פנימה, כך שהאש הפנימית שלו לא תהא ניכרת מבחוץ ע"כ.

ופירשו מה שנאמר בעבודת הכהנים על המזבח, הוא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה עד הבוקר, ואש המזבח תוקד בו (ויקרא ו-ב), דלכן האות מ' זעירא בתיבת מוקדה, לרמוז שההתלהבות והלהט של אדם

מישראל בעבודת ה', אינם צריכין להיות בולטים לכל עין, רק טמונים בלבו פנימה. ואש המזבח תוקד בו, כלומר בו בכהן פנימה ע"כ.

וזה היה מדריגת רבי שמעון להסתיר האש בפנימיותו, ודוגמת הלל שהעוף לא נשרף, כן עיניו של רבי שמעון לא שרפו. לא כן רבי אלעזר היה בדרגתו של התלמיד יונתן בן עוזיאל, ועל מה שהיה נותן עיניו היה נשרף.

*

והנה יש מקום לומר שבאמת נתעלה רבי אלעזר במערה יותר מאביו רבי שמעון, כי רבי שמעון נכנס למערה מפני שהיה אנוס מאימת המלכות שדנוהו למיתה, אבל בנו רבי אלעזר למא הכניס עצמו להתחבא במערה י"ג שנה, ללמוד תורה מתוך הדחק כזו, מובדל ממשפחתו, ולישב בחול, ולאכול חרובין כל הימים. ואין זה רק משום שהתורה היתה חביבה עליו, שיוכל לקבל תורת אביו רבי שמעון כל רגע, מקום שאין שם אנשים, אין שם שום דבר שיפריע. ותורה מתוך הדחק כזה, שאדם מקבל על עצמו מרצונו הטוב, זה חשובה מאד למעלה, ופתחו לו פתחי התורה להתעלות. וזה מוסר השכל על המסירות שמתבקש מהאדם עבור לימוד התורה.

ומה גם שהיה בזה מצות כיבוד אב, שלא להניחו יחידי במערה, ויוכל לשמשו בכל מה שיצטרך. ובזכות מצוה זו זוכין להארת עינים בתורה. וכמבואר בגמרא (קידושין לא:) דיומא חד אמר רבי אבהו לבנו אבימי אשקין מיא, אדאייתי ליה נמנם, גחין קאי ליה עד דאיתער, איסתייעא מילתא ודריש וכו' ע"ש. הרי דהיה לו סייעתא דשמיא לדרוש, בעודו עסוק בכיבוד אב ע"ש. וכבר ביארנו, דתרי"ג מצות התורה הם נגד השס"ה גידין ורמ"ח אברים שבאדם, שכל מצות עשה נותן חיות לאבר אחד, וכל לא תעשה לגיד אחד (וזה"ק ח"א קע:). ומבואר בספרי קבלה דמצות כיבוד אב ואם מכוונים נגד העינים (הובא בבאר שלמה אית עינים), ולכן יש שני עינים, משום שמצוה זו נחלקת לשתי מצות, כיבוד ומורא, ולכן בשעה שעוסקין במצות כיבוד אב ואם שהם נותנין חיות להעינים, יש הארת עינים בתורה (עיין שמן ראש ח"א השלם פ' קדושים שמש). ולכן זכה רבי אלעזר להתעלות ביתר שאת בהיותו במערה.

וכן משמע בגמרא (סוכה מה:) שאמר רבי שמעון בן יוחאי יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין [בזכותי

אוכלה אש ואינו מכלה, כדכתיב והסנה איננו אוכל (שמות ג-ב) ע"כ. והוא במדרש תנחומא (פ' תרומה יא) על הפסוק וצפית אותו נחושת (כז-ב), אמר משה לפני הקב"ה, רבון העולמים, אמרת לי לעשות מזבח עצי שטים ולצפותו נחושת, ואמרת לי אש תמיד תוקד על המזבח (ויקרא ו-ו), אין האש מעברת אותו צפוי ושורפת את העץ. אמר ליה הקב"ה למשה, משה, המדות האלו הן אצליכם, שמא אצלי. הסתכל במלאכים שהן אש לוהט, וכמה אוצרות שלג וברד יש לי וכו'. אמר רבי ברכיה בשם רבי חלבו בשם רבי אבא, אף טלפי החיות מהלך ארבע מאות שנה, וכולם טעונות אש ברקיע שכולו מים, ואין האש שורפת המים ולא המים מכבין את האש, למה, עושה שלום במרומיו (איוב כה-ב), ומפני שאמרתני לך אש תמיד תוקד על המזבח אתה מתירא שלא ישרפו העצים ע"כ. הרי לנו כי יש אש של מעלה שאינו מכלה, ואש זו ירדה על המזבח, וכמו כן אש של מלאכי השרת, מלאכי אש, בוערת ואינם מכלים הדבר שנשרף.

והנה רש"י פירש, דעוף הפורח עליו נשרף, משום שהיו מלאכי השרת מתקבצים סביביו לשמוע דברי תורה מפיו ע"כ. והרי אש של מלאכי השרת בוערת ואינה מכלה, ונאחו האש בהעוף הפורח, אבל לא היתה נאכלת, וכאשר עברה העוף ממקומו של יונתן בן עוזיאל, יתכן שנכבה האש שהיה על העוף.

ובתוספות פירשו, דלכן העוף היה נשרף, שהדברים שמחים כנתינתן בסיני שניתנה תורה באש.

וציין בתוספות למדרש (רות רבה ו-ד). והביאודו התוספות (חגיגה טו). על מה שאמרו באחר, שאמר שמעתי מאחורי הפרגוד, שובו בנים שובבים חוץ מאחר, שרבי מאיר דרש, טוב אחרית דבר מראשיתו (קהלת ז-ח), טוב אחרית דבר שהוא טוב מראשיתו. שאמר אחר, אבויה אבי הוזה מגדולי ירושלים, וביום שבא למהולי קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד, ולרבי אליעזר ולרבי יהושע במקום אחר, מן דאכלין ושתין שרין מטפחין ומרקדים, אמרי עד דאלין עסקין בדידהו נעסוק בדידן, ישבו ונתעסקו בדברי תורה, ירדה אש מן השמים והקיפה אותן. אמר לון אבויה אבא, גברין מה באתם לשרוף ביתי. אמרו לו ח"ו, אלא יושבין היינו וחזרין דברי תורה, מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני, לא באש נתנו. אמר הואיל וכך כחה של תורה, אם יתקיים הבן הזה, לתורה אני מפרישו. ולפי שלא היתה כוונתו לשמים לפיכך

אני סובל כל עונותיהם ופוטין מן הדין] מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלי אלעזר בני עמי, מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואלמלי יותם בן עוזיהו עמנו [צדיק היה ועניו יותר משאר מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר (מלאכי א-ו) בן יכבד אב, שכל הימים שהיה אביו מצורע והוא היה שופט עם הארץ, לא נטל עליו כתר מלכות בחייו, וכל דינין שהיה דן אומרן בשם אביו], מיום שנברא העולם ועד סופו [עד שיכלה העולם] ע"כ. הרי דרבי שמעון היה אומר שזכותו מגין רק על משך ימי חייו, ורבי אלעזר עדיפא מיניה שזכותו מגין על אלפי שנה, מיום שנברא העולם עד ימיו. – ומה שבני ישראל נוהים ומקושרים לרבי שמעון ביתר, משום דגם זכותו של רבי אלעזר נוקפת על חשבוננו של רבי שמעון, שהיה אביו ורבו, שהביאו לחיי העולם הזה ולחיי העולם הבא, ועל כן רבי שמעון, חוץ מזכות עצמו יש עמו גם זכותו של רבי אלעזר, והוי זכותו בכפליים.

*

ושמעתי פעם מפ"ק של מרן מסאטמאר זי"ע שסיפר בצחות, שפעם למדו יחד שני חברים, אחד חסיד ואחד ליטוואק, גמרא זו בסוכה, דיונתן בן עוזיאל כל עוף שפורח עליו מיד נשרף, הפסיקו ונשקעו שניהם במחשבותם. ושאל הליטוואק לחבירו, מה אתה חושב. והשיב לו שמתבונן בגודל קדושת התורה שזכה תנא זו שעוף הפורח עליו נשרף. ושאל לו בחזרה, ומה היית אתה חושב. והשיב שמתבונן אם העוף לא היה הפקר, היה מחוייב לשלם לבעל העוף על מה שהזיק לו ע"כ.

ולפי זה יש להתבונן בעובדא דרבי שמעון, שבעלי השדות היו יהודים, שהרי הוכיחם מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, וכל מקום שנותנין עיניהם מיד נשרף, אם היו צריכין לשלם ההזיק. ולא עוד אלא שאסור להזיק לחבירו גם אם ישלם אחר זה.

ונראה דאיתא בגמרא (חגיגה כז). אמר ריש לקיש אין אור של גיהנם שולטת בפושעי ישראל, קל וחומר ממזבח הזהב, מה מזבח הזהב שאין עליו אלא כעובי דינר זהב כמה שנים אין האור שולטת בו, פושעי ישראל שמלאין מצות כרמון, דכתיב (שיר ד-ג) כפלא הרמון רקתך, אל תקרי רקתך אלא רקנין שבך, על אחת כמה וכמה ע"כ. ובתוספות, בתנחומא יש, שהיה משה תמיה על זה, אי אפשר שלא ישרף העץ, ואמר לו המקום כך דרכי באש של מעלה, אש

לברכה, כי תיכף בהגרש הארס סטרא דמסאבא חל סטרא דקדושה, ואם כן זה שנמהר יותר, חל עליו יותר מהר סטרא דקדושה, ולא שהה עליו סטרא דמסאבא כמו על אחר, ולכך זה ראוי לברכה ע"כ.

ומענתה יש לומר, דרבי אלעזר היה חושש, כי בהיות שעבור תבואה זו ביטלו מהתורה, והניחו חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, יש על תבואה זו פגם ששורה עליה מסטרא אחרא, והאוכל אותם משרה על גופו פגם, שדמו ובשרו נעשה מתבואה זו, על כן נתן עיניו בהם שתשלוט בזה האש, שמגרש את הסטרא אחרא, ובוזה יתוקנו תבואות הללו לאכילה לבני ישראל, ואש של מעלה לא מכלה, והיה בזה תיקון לגרש מעליה כח הסטרא אחרא].

*

וייש לומר דזהו הענין שנוהגין לעשות הדלקה ביומא דהילולא של רבי שמעון, לעורר אותנו על גודל חשיבות לימוד התורה, שכאשר רבי שמעון ורבי אלעזר יצאו מהמערה וראו בני אדם שמבטלין מלימוד התורה, אם כי העסק היתה לצורך פרנסה, עם כל זה לא השיגו איך יתכן שמניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. ומכל שכן איך צריכין לתת לב כשמבטלין תורה עבור שיחת חולין ותענוגי עולם, אשר גם חיי שעה אין בהם. על כן עושין הדלקות של אש, לרמוז על מעשיהם כשיצאו מהמערה, שכל מקום שנותנין עיניהם ירדה אש ונשרף, ונוכח להתדבק בדרכיהם, להפקיר הכל עבור התורה, שבזה זכו להתעלות כל כך, בכתר תורה, וכתר שם טוב שעולה על גביהם. וכמאמרם במשנה (אבות ד-י) רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, שנתקיימה במילואה אצל רבי שמעון, שגם מקום מנוחת גופו מקודש ומכובד בעיני כל.

ורבי שמעון אמר די לעולם אני ואתה, ופירשו שנתכוין לומר לרבי אלעזר מאמר, יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, ואלמלי אלעזר בני עמי מיום שנברא העולם ועד עכשיו. ואם כן די לעולם אני ואתה, שזכותינו יגן עליהם, שגם אם יש דין עליהם, יפטרו מהם על ידי מה שאני ואתה עוסקים בתורה, ויתעוררו רחמי שמים על כל ישראל, להתברך בכל מילי דמיטב עד עולם.

לא נתקיימו בו ע"כ. ומבואר מזה גם כן שהתורה שניתנה באש, היינו אש של מעלה שאינו מכלה, וגם כאשר ירדה אש מן השמים והקיפה אותם, מכל מקום לא נשרף הבית, וכאשר הפסיקו מתורתם והלכו, לא היה נשאר רושם של שריפה בהבית. וכן מצינו בגמרא (חולין קלז:) שכאשר רב היה לומד אצל רבינו הקדוש, הוה נפקי זקוקין דנורא מפומיה דרב לפומיה דרבי, ומפומיה דרבי לפומיה דרב ע"ש.

ועל דרך זה היה ביונתן בן עוזיאל שהעוף נשרף מהאש, אבל לא היתה מתה, ונאכלת, ואין כאן מוזיק ואין כאן תשלומין. ויתכן שכן היה בעובדא דרבי שמעון, שכל מקום שנותנין עיניהן מיד נשרף, זה היה תוצאה מאש תורתם שזכו להיות הדברים שמחים כנתינתן בסיני שניתנה באש, ומאש זו נשרפו השדות, אבל לא היו נשרפים וכלים, וכאשר עברו משם רבי שמעון ורבי אלעזר, נכבה מהם האש ונשארו תבואותיהם.

*

וייש לומר בזה עוד, דאיתא בגמרא (סנהדרין קב:) רב אשי אוקי אשלשה מלכים. אמר, למחר נפתח בחברין. אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה, אמר חברך וחברי דאבוך קרית לך, מהיכא בעית למישראל המוציא, אמר ליה לא ידענא, אמר ליה מהיכא דבעית למישראל המוציא לא גמירת, וחברך קרית לך. אמר ליה אנגמריה לי, ולמחר דרישנא ליה משמך בפירקא. אמר ליה מהיכא דקרים בישולא. אמר ליה מאחר דחכימתו כולי האי, מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה. אמר ליה אי הוה התם הוה נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי. למחר אמר להו לרבנן נפתח ברבוותא ע"כ.

וביאר ביערות דבש (ח"א דרוש יא), כי קודם חטא אדם הראשון לא היה שום אוכל צריך אפיה ובישול, כדאמרינן (כתובות קיא:) לעתיד לבא תוציא ארץ גלוסקאות. והטעם, כי אין מגרש ארס של נחש כי אם האש, כי ארס נחש שרשו יסוד העפר, ונחש עפר לחמו (ישעיה סה-כה), והאש תכלית רחוקה מעפר, זה למטה מטה וזה למעלה מעלה, ולכך אש מגרשת ארסו של נחש וכו'. ובוזה תבין למה אנו מברכין המוציא על הא דקרים בשולא, כי הנממה לבשל ולשלוט בו האש, לא היה כל כך ארס בו, גם מיהר לצאת חפשי מן הארס אשר שכב עליו, ואם כן ראוי

סעודה שלישית

וביאר במהרש"א סמיכות המאמרים, דרצה לבאר איך יתכן שבדיבור בעלמא שאומר ויכולו, הוי שותף במעשה בראשית, ועל זה מביא שהדיבור כמעשה שנאמר בדבר ה' שמים נעשו ע"ש. ואם כן השביתה של הקב"ה בבריאה לא היה ממעשה אלא מדיבור, שבעשרה מאמרות נברא העולם (אבות ה-א). ורק בבריאת האדם היה מעשה, כמו שנאמר וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה (בראשית ב-ז), וברש"י כגבל זה שנותן מים ואחר כך לש את העיסה, אף כאן והשקה ואחר כך וייצר ע"כ. ואדם הראשון נקרא יציר 'כפיו' של הקב"ה (וזה"ק ח"ב רעו). ואם כן שביתה ה' בהבריאה ביום השבת, היה הן ממעשה והן מדיבור, ועל כן מן הראוי גם לנו לשבות מהדיבור. וזהו את שבתות"י תשמרו, היינו השתי סוגי שביתות, במעשה ובדיבור, ואלמלי שמרו ישראל שתי שבתות, היינו שביתה בעשיה ושביתה בדיבור, מיד נגאלים, ומקדשי תיראו, תתראה לפנינו מקדש ה' בנויה על תלה.

*

אך יש לומר בזה עוד, ובהקדם לבאר מה שסיפרו חז"ל (שבת לג:) שכאשר יצאו רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר מהמערה, וחזו אינשי דקא כרבי וזרעי, אמר מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה נדאפשר על ידי נכרים, והקב"ה מחלק מזון וריוח לעושי רצונן. ושוב אמר רבי שמעון לבנו די לעולם אני ואתה. בהדי פניא דמעלי שבתא חזו ההוא סבא דהוה נקיט תרי מדאני אסא ורהיט בין השמשות, אמרו ליה הני למה לך, אמר להו לכבוד שבת, ותיסגי לך בחד, חד כנגד זכור וחד כנגד שמור. אמר ליה לבריה חזי כמה חביבין מצות על ישראל, יתיב דעתייהו ע"כ. ויש להבין במה יתיב דעתייה, הלא תלונתו במקומה עומדת, איך מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה, וכי בשביל שנוטלין שתי הדסים לזכור ושמור, יתיב דעתייהו. וגם להבין הא גופיה, דבדברות הראשונות נאמר זכור, ושוב בדברות האחרונות שינה לומר שמור. וחז"ל אמרו דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו (ראש השנה כו:). וצריך ביאור הענין בזה.

ונראה דאיתא בגמרא (ברכות לה:) ואספת דגנך (דברים יא-יד) מה תלמוד לומר, לפי שנאמר (יהושע א-ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפריך, יכול דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי רבי ישמעאל. רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה

את שבתותי תשמרו, ומקדשי תיראו, אני ה' (כו-ב). באור החיים הק' דקדק, למה חזר הכתוב וצוה כאן על השבת, ולמה הסמיך לאזהרה זו אומרו ומקדשי תיראו. וכתב דשבתותי קאי על השמיטות שהם נקראים שבתות, שמזהיר עליהם לשומרם, כי לא נחרב הבית אלא בשביל שלא שמרו מצות השביעית (אבות ה-ח), וזהו אומרו את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו, שלא תסבבו להחריבו כשלא תקיימו מצות השבתות ע"כ.

ויש לומר עוד, דרומז על מאמרם של רבי שמעון בן יוחאי (שבת קיח:) דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים שנאמר (ישעיה נד-ה) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, וכתוב בתריה והביאותים אל הר קדשי ע"כ. וזהו שאמר 'את שבתותי תשמרו', היינו שתי שבתות, ואז תזכו 'ומקדשי תיראו', להיות נגאלים ולראות המקדש בנויה על תלה.

*

עוד יש לומר, כי מצות שבת לא די רק במניעה ממלאכה, אלא כמו שאמר הכתוב (ישעיה נח-ג) וכבדתו מעשות דרכיך, ממצוא חפצך, ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול (שבת קיג:). ובתוספות (שם) פירש בקונטרס כגון מקח וממכר. ואין נראה לרבינו תם, דהא כבר נפקא ממצוא חפצך. אלא אומר רבינו תם כדאמר בויקרא רבה (פ' לד) רבי שמעון בן יוחאי הוה ליה אימא סבתא דהות מישתעיא סגיא, אמר לה אימא שבתא הוא, שתקה. משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול. ובירושלמי (טו-ג) אמרינן בטורח התירו בשאלת שלום בשבת ע"כ. ואם כן יש חיוב לשבות בשבת גם מדיבור. ובתורת אבות (שבת פרק א-ב) בשם הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זצ"ל, שגם התורה ותפלה שלך, לא יהא דבורך בשבת כדבורך בחול, כי אם במדריגה גבוהה יותר ע"כ.

ולכאורה יש להבין מהו טעם השביתה מדיבור, הלא גופו נח ושובת ממלאכה, והוי יום שבתון. אמנם איתא בגמרא (שבת קיט:) כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו, מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, שנאמר (בראשית ב-א) ויכולו, אל תקרי ויכולו אלא ויכלו. אמר רבי אלעזר מנין שהדיבור כמעשה, שנאמר (תהלים לג-ו) בדבר ה' שמים נעשו ע"כ.

(עבודה זרה ה.), והוא המלאך המות הוא היצר הרע (בבא בתרא טז.), שגם היצר הרע לא היה שולט עליהם, ואמרו (שהש"ר ז-ח) שנעקר היצר הרע מלבם. ועליהם נאמר אז, אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כולכם (תהלים פב-ו). וכיון שהיו עושין רצונו של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים, וגם ימות החול היה אצלם בבחינת שבת שלא עשו מלאכה, ולא נשתנה יום השבת בשמירת עשיית מלאכה, רק בזכירה, שביום השבת מוטל עליהם לזכור את השבת שלא יבואו לידי מלאכה, ועל כן לא נאמר להם 'שמור' את יום השבת, כי גם ימות החול אינם עושין מלאכה. אבל בלוחות שניות אחר החטא העגל, אשר ניטל מהם מעלתם, ואכן כאדם תמותון, הרי יצטרכו לעשות מלאכה בעצמם בימות החול לצורך פרנסתם, וכאשר בא יום השבת הם יצטרכו לשמור ממלאכה, על כן אז נאמר להם 'שמור' את יום השבת.

והנה קול ה' בכח (תהלים כט-ד). ובמדרש (שמור"ה ט-ט), בוא וראה היאך הקול יוצא אצל כל ישראל, כל אחד ואחד לפי כחו, הזקנים לפי כחן, הבחורים לפי כחן, והקטנים לפי כחן, והיונקים לפי כחן וכו' ע"ש. ונכלל בזה גם כן, שעבודת ה' של האדם שונה אצל כל אחד ואחד, לכל איש יש תפקיד בעולם לפי מה שהמציא לו ה' מצבו, כל אחד ואחד לפי כחו. ובני עלייה אשר הם מועטים, עליהם מוטל לקיים לא ימוש התורה הזה מפ"ך, ואצלם השבת היא שבת שבתון. אבל נחלת הרבים הוא כרבי ישמעאל, הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ששת ימים תעבוד, וביום השביעי שבת לה', ולקיים כל ימות החול בכל דרכיך דעהו, ונמצא עובד ה' תמיד (ש"ע א"ח סימן רלא). ולכן זכור ושמור בדבור אחד נאמרו מפי הקב"ה, כי אצל המון עם מצות שבת כפשוטו בשמירה ממלאכה, ובבני עלייה בזכירה לקדשו, כי גם בימות החול אין עושין מלאכה, ושניהם בדבור אחד נאמרו, שעולה נחת רוח למעלה מעבודת שניהם.

והנה מהמעשים טובים של האדם עולה למעלה ריח ניחוח, ועל דרך שנאמר ביעקב, וירח את ריח בגדיו ויברכהו, ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (בראשית כו-כו). ואמרו (מגילה יג.) על אסתר, למה נקרא שמה הדסה (אסתר ב-ז), על שם הצדיקים שנקראו הדסים ע"ש. ועל כן ההוא סבא לקח שני הדסים, אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, להורות כי שתי הבחינות הללו נכללו בעבודת הצדיקים, הן הבני עלייה שנרמזים בזכור, והן המון בית ישראל שנרמזים בשמור, שניהם חשובים בעיני ה' להיות נכללים בכלל ההדסים, ומזה יתיב דעתיהו, שגם אלו שכרבי זורעי, יש נחת רוח למעלה מעבודתם לשם שמים.

זורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים, שנאמר (ישעיה סא-ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו', ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן, שנאמר ואספת דגנך, ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר (דברים כח-מח) ועבדת את אויביך וגו'. אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן, כרבי שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן ע"כ. ופירשו המפרשים, הרבה עשו כרבי שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידן, היינו ששיטת רבי שמעון אין זה נחלת הרבים, שכל המון בית ישראל יעסקו רק בתורה ולא למונותיהם, וכאשר הרבה עשו כרבי שמעון לא עלתה בידן, ורק מועטים יחידי סגולה יכולים להתנהג כן, וה' יזמין להם פרנסתם, השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך (תהלים נה-כג).

ובנועם מגדים (ריש פרשת ויקהל) פירש הכתוב, ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש, שבת שבתון לה', והיינו דאלו שתורתן אומנתן, ומלאכתן נעשית על ידי אחרים, הרי גם ימי החול הם אצלם כמו שבת שאין עושין מלאכה, והשבת היא אצלם שבת שבתון, כי גם ימי השבוע הם אצלם כשבת. וזהו ששת ימים תעשה מלאכה, על ידי אחרים, אזי להם יוגדל הקדושה בשבת, שבת שבתון לה', בקדושה כפולה ומכופלת ברוב דביקות ואהבה ע"ש.

ובקרבן לדוד (פ' וישב עה"פ אין שר בית הסוהר) פירש, עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות (שבת קיח.), היינו שגם בחול תעשה שבתך, שלא תעשה מלאכה, כי אם עבודת שמים, ואל תצטרך לבריות, מן השמים יזמינו פרנסתך שלא תצטרך למתנת בשר ודם, והשלך על ה' יהבך והוא יכלכלך ע"כ.

וכמו כן מתחלה כשיצאו מהמערה התלוננו, מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה, כי כן הוא שיטתם, לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך. אמנם שוב התבונן, שכאשר הרבה עושין כרבי שמעון בן יוחאי לא עלתה בידן, שזהו רק לבני העלייה המועטים, ודי לעולם אני ואתה, שאנו נוהגין כן, אבל המון עם בית ישראל יקיימו בכל דרכיך דעהו, לעסוק לצורך פרנסתם, ולכיון בהם לשמים, שעל ידי עסקיהם יוכלו לעבוד את ה' הם ובניהם.

והנה בדברות הראשונות נאמר 'זכור' את יום השבת לקדשו, כי ישראל אז היו ברום המעלה, עושין רצונו של מקום, עד שלא היה המלאך המות שולט בהן

וזהו שאמר הכתוב, את 'שבתותי' תשמרו, בלשון רבים, כי אצל הבני עלייה שאין עוסקים בחיי שעה, גם בימות החול הם בבחינת שבת, ובבוא יום השבת היא אצלם שבת שבתון. ואם יהיו ישראל עושין רצונו של מקום, אשר יום השבת תהא שבתותי, לשון רבים, שבת שבתון, אז יזכו להגאולה, ומקדשי תיראו, לראות בית ה' בני.

*

ומצינו ביעקב אבינו, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ויפגע במקום וגו' (בראשית כח-ז). וברש"י דיהב דעתיה למהדר, וקפצה לו הארץ (חולין צא): ע"כ. ובתולדות יעקב יוסף (ס) כתב לפרש, שהיה אצלו דוגמת העובדא של רבי שמעון בן יוחאי כשיצא מהמערד, כי יעקב אבינו נטמן בבית המדרש של שם ועבר י"ד שנה (ב"ר סח-יא), ואחר כך יצא משם, וזהו ויצא יעקב מבאר שבע, שהתבודד שם י"ד שנה, וילך חרנה, בכל מקום שהסתכל בעיניו עולם שהם מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה נתן עיניו, ובא חרון אף בעולם. וזהו וילך חרנה, בכל מקום שהלך היה חרון אף בעולם. לכך יהב דעתיה למיהדר, כמו שהיה אצל רבי שמעון, שחזר שלא יחריב העולם וכו' ע"ש.

ויש להוסיף שעל זה אמרו, שכאשר יהב דעתיה למיהדר קפצה לו הארץ, כי התבונן גם על מעשי עצמו, שעזב כעת בית מדרשו של שם ועבר, אשר כל אלו השנים לא שכב, ומניח חיי עולם, ללכת לחרן לבית לבן, ולעסוק שם בחיי שעה זה עשרים שנה. אך שוב התחזק עצמו, והוא דהנה חז"ל אמרו (ב"ר ה-ח) למה נקרא שמה ארץ שרצתה לעשות רצון קונה. וביאר בערוגת הבשם (פ' חיי שרה) כי הנה כל מעשה בראשית בקומתן נבראו, לדעתם נבראו [שהודיעם שיבראו והם נאותן], בצביונם נבראו [בדמות שבהרו להם] שנאמר (בראשית ב-א) ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרא צבאם אלא צביונם ע"כ. ואם כן הרי כל הבריאה רצה לעשות רצון קונם, ומהו יחוסו של ארץ שנקראה שמה על שרצתה לעשות רצון קונה.

אך הנה הארץ היא הפחותה בכל הבריאה, הנמוכה מכל הארבע יסודות של דומם צומח חי ומדבר, כל אדם דורס עליה ומבוזהו ברקיקה ושאר דברים מאוסים, ואין שום אדם מחשיבה. ואם כן כיון שהשי"ת שאלה בתחלה אם רצונה להבראות בתכונה זו שנברא, היה ראוי להארץ להשיב, רבונו של עולם כיון שהשמים וכל צבאם הם ברואים

רוחניים ועומדים במרום לעבוד עבודת הקודש, למה יוגרע חלקי להיות אני בעולם השפל נברא מחומר גס ועב כל כך. אבל הארץ לא עשתה כן, אלא השיגה כיון שחפץ השי"ת הוא שיהיה העולם נברא על אופן זה לתכלית הנרצה הידוע לו, אין היא מסרבת מלהבראות כפי רצונו ית"ש. והיינו דאמרו למה נקרא שמה ארץ, על שרצתה לעשות רצון קונה. אף על פי שהיא מצד עצמה לא היתה מרוצה, מכל מקום כדי לעשות רצון קונה רצתה מה שהקב"ה רוצה.

וממנה יש ליקח מוסר השכל, לבל יתרעם האדם לאמור, מפני מה נשתנית שאי אפשר לי להיות מיושבי בית המדרש ולעבוד את השי"ת באופן זה, או שלא ניתן לי שכל חריף ומחודד, ואלמלי נבראתי כן הייתי עובד את השי"ת. אלא כיון שהבורא כל עולמים ית"ש צפה והביט שהוא ראוי להבראות בתכונה זו, אם כן ראוי לו שיהיה שבע רצון ממצבו, ויבקש להגיע לשלימותו על פי זה הדרך שהכין לו ה' ע"כ.

ושמעתי לספר מהחסיד המפורסם רבי מענדל פוטרפאס זצ"ל, שהיה ימים רבים בבית הסוהר ברוסלאנד, והיו שם עמו יחד הרבה גויים מלומדי חכמה שנתנו אותם בבית האסורים. וכל אחד שפך לבו על מצבו המר, זה אומר הייתי פראפעסאר שכל אחד היה בא אלי לקנות חכמה, וזה אמר הייתי רופא גדול שמכל הסביבה היו באים אלי לרפאות. וזה אומר שהיה כותב מאמרים בעתונים שנקראו על ידי אלפי אנשים, והתאוננו כי כעת הם בדיוטא תחתונה פה. ואמרו לרבי מענדל אתה על מה יש לך להתאונן. והשיב אני הייתי עבד לה' בהיותי חוצה, ואני עבד ה' כאן בבית האסורים, אצלי לא נשתנה דבר ממה שהייתי עד עתה, רק כעת אני עובדו באופן אחר, ואני עבד נאמן בכל עת, כפי מה שעולה ברצון קוני ע"כ.

וכמו כן יעקב אבינו, כאשר התבונן במעשיו, שהוא עובר בית מדרשו של שם ועבר, ומניח חיי עולם עובר לבנות ביתו בחרן ולהתעסק בחיי שעה, ויהב דעתיה למיהדר, קפצה לו 'הארץ', להזכירו דארץ רצתה לעשות רצון קונה בכל מה שיזדמן לה ה', ולא סירבה מלהבראות אדמה שפלה, כי אין לה רצון עצמי רק לעשות רצון קונה. כן לא יכאב לבו כעת, אם זהו העבודה מן השמים שהוטל עליו, יש לעשותו בשמחה ובטוב לבב.

הגליון הזה נתנדב על ידי

מה"ר ר' טובי פאלל הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בנישואי בנו למול טוב	מה"ר ר' שלמה ברוך פרענקל הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בהולדת בנו למול טוב	מה"ר ר' ברוך אברהם לעפקאוויטש הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בהולדת בנו למול טוב	מה"ר ר' דוד חיים וויינארטן הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בתגלחת בנו למול טוב	מה"ר ר' הערשל שטענר הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בתגלחת בנו למול טוב	מה"ר ר' עמרם לעפקאוויטש הי"ו לדגל השמחה השרויה במענו בתגלחת בנו למול טוב
---	---	--	---	--	--